

REVITALIZACIJA FUNKCIJA POVIJESNE URBANE JEZGRE ŠIBENIKA

TEA LOKAS, ALEKSANDAR LUKIĆ I IVANA KATURIĆ

Stare jezgre mediteranskih i jadranskih gradova, usprkos svom povijesnom značenju, kulturnim vrijednostima i turističkom vrednovanju, sve se češće suočavaju s brojnim izazovima. Niti Šibenik nije iznimka. U posljednja dva desetljeća broj stanovnika šibenske jezgre je prepolovljen, održavajući time slabljenje stambene funkcije, ali i opskrbnog, profesionalnog i institucionalnog značenja koje je nosila stoljećima. Problemi prometne dostupnosti i usmjerenost na individualni automobilski promet, otežane mogućnosti obnove zbog statusa zaštićenog kulturnog dobra te visoke cijene poslovnih prostora, uvelike ograničavaju mogućnosti revitalizacije. U sklopu projekta JEWEL izrađen je Urbani razvojni plan povijesne jezgre Šibenika cilj kojega je njena sustavna i integralna revitalizacija. U izradi plana korišteni su i rezultati istraživanja proizašli iz diplomskog rada Tee Lokas Revitalizacija funkcija povijesne urbane jezgre Šibenika.

GRADSKA JEZGRA ŠIBENIKA OD 11. STOLJEĆA DO SUVREMENOG DOBA

Povijesni okvir je neophodan element analize nekog područja. Obnavljajući neki dio grada trebaju se poznavati okolnosti njegova nastanka i geneza u kontinuitetu. Duh mjesta određuje smjernice revitalizacije. U želji da povijesna jezgra bude revitalizirana na pravi način prvi potez treba predstavljati sagledavanje njegova karaktera i kontinuiteta (Vaništa Lazarević, 1999). Stoga u nastavku slijedi pregled kako se mijenjao izgled jezgre, njene funkcije i značenje kroz povijest.

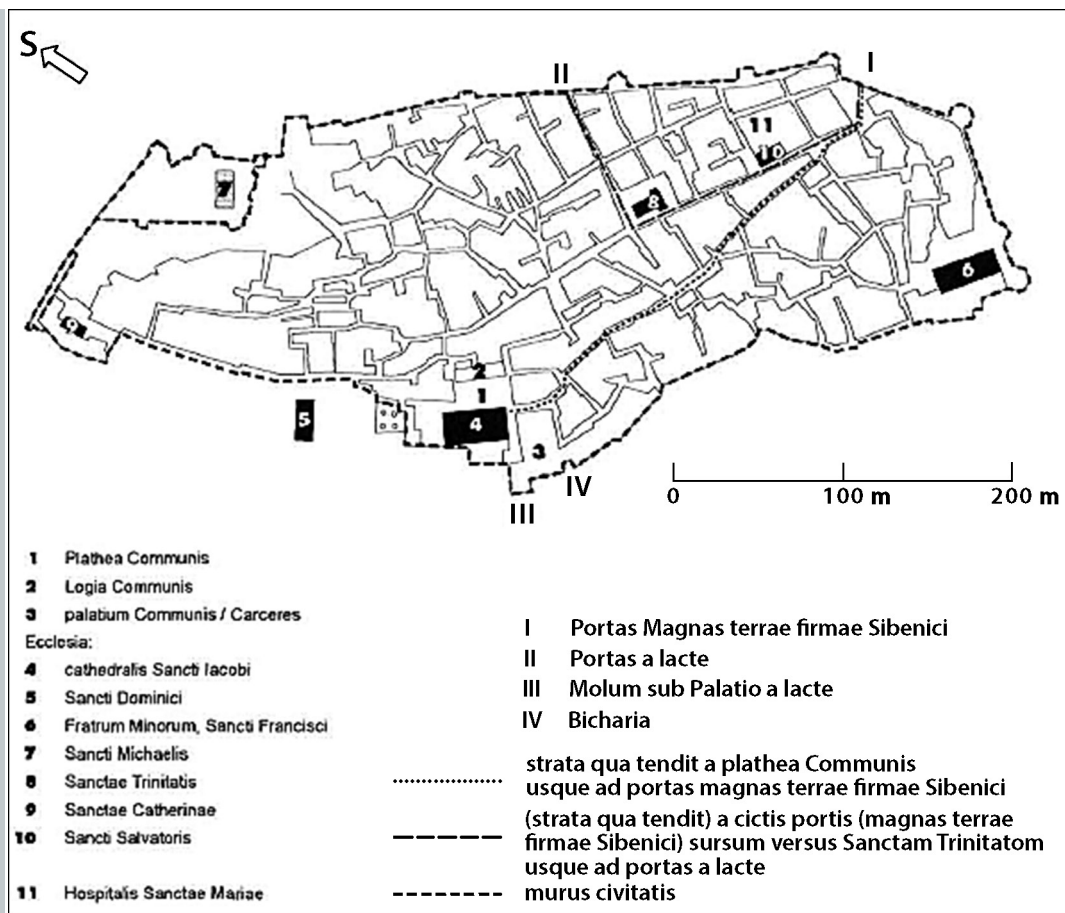
Prvi povijesni izvori spominju Šibenik 1066.

godine. Iako se o veličini i izgledu tadašnjeg Šibenika može tek nagađati, zaključuje se da je Šibenik već tada imao svoj suburbij ili predgrađe. Prvi i najstariji bio je u Docu, gdje su bile smještene lađe castruma, a drugi, važniji suburbij, razvio se na istočnoj strani kaštela, gdje je krajem 12. stoljeća sagrađena crkva sv. Krševana. Ovaj suburbij bio je jezgra oko koje se razvio srednjovjekovni grad (urbs) Šibenik (Grubišić, 1974). Kad govorimo o povijesnoj jezgri i onodobnom životu u njoj, neophodno je spomenuti gradski statut koji je važan dokaz o urbanoj kulturi i odnosu gradskih vlasti prema gradskom prostoru. Srednjovjekovni Šibenski statut nastaje između 13. i sredine

16. stoljeća, u vremenu u kojem se oblikuje i urbana fizionomija današnje povijesne jezgre Šibenika. Prema Kolanoviću (1995), u vrijeme nastajanja statuta, Šibenik je već bio definiran svojim funkcijama i urbanim zonama koje čini fortifikacijski sustav, gradsko-upravno i crkveno središte, pomorsko-trgovačko središte s lukom, skladišta i središta pojedinih obrtnika (sl. 1). U to doba glavno okupljalište građana i upravno središte nalazilo se na velikom trgu (plathea communis) gdje se nalazila gradska lođa, knežev dvor, pisarnice kneževa, zatvor i

ured za sol. Danas je to gradski trg između katedrale i Gradske vijećnice, odnosno Trg Republike Hrvatske.

Na gospodarski razvitak grada, osobito u trgovačkom smislu, pridonijelo je i razdoblje Venecije, odnosno Mletačke republike u 15. stoljeću, kada je Šibenik imao posredničku ulogu između Venecije i kontinenta. To se pozitivno odrazilo i na njegov urbani razvoj u kojem se formirao komunikacijski raster gradskih prometnica kakav danas poznajemo u jezgri. Kao vrhunac graditeljskog umijeća onog doba iz-

Sl. 1. Javne zgrade, crkve, gradski prostori i vrata srednjovjekovnog Šibenika spomenute u odredbama statuta
Izvor: Zelić, 1995

građena je katedrala sv. Jakova koja se gradila punih 105 godina i predstavljala je onda, a i danas, najpoznatiji sakralni spomenički objekt u povijesnoj jezgri Šibenika. Nadalje, izgradnjom fortifikacijskog sustava zaokružena je urbanistička fizionomija srednjovjekovnog Šibenika.

Nakon rušenja zidina, otvara se novi prostor prema jugoistoku gdje nastaje novi glavni gradski trg – Poljana, dok srednjovjekovni gradski trg gubi svoje značenje. Poljana i formalno postaje središtem političkog, društvenog i kulturnog života grada u drugoj polovici 19. stoljeća gradnjom Narodne kavane i kazališta (Zelić, 1995). U Šibeniku se već tada javlja skromni počeci turizma. Pellegrinov hotel u povijesnoj jezgri ugošćava pretežito inozemne putnike, dok je improvizirana scena na Pazaru, namijenjena zabavi odabrane publike, tek povremeno ugošćavala talijanske dramske grupe (Marković, 2009).

Druga polovica 19. stoljeća također je donijela velike promjene unutar povijesne jezgre, naročito na obali ili u neposrednom kontaktnom području, gdje se gradi više novih građevina koje su svojom funkcijom, volumenom i stilskim izražajem odudarale od građevina iz prethodnog razdoblja urbanog razvoja. Na samoj gradskoj obali, gdje se odvija živa svakodnevna komunikacija, izgrađen je hotel. Ondje se nalazio i voćarski trg, s brodova se izravno trgovalo voćem, a u produžetku prema katedrali izgrađena je zgrada ribarnice, danas objekt žustrih raspava konzervatora i investitora (o tome u nastavku). Odlukom Namjesništva u Zadru od 6.2.1866. odobreno je osnivanje Narodne slavjanske čitaonice u Šibeniku. Za odabir lokacije presudan je bio već socijalizirani prostor s Narodnom kavanom na sjeverozapadnom rubu Poljane (Marković, 2009). Rušenjem bedema otvorio se prostor južnog i jugoistočnog dijela grada na kojem je 1895. godine podignut park Roberta Visianija, a nalazi se između Poljane i

rive čime se struktura novog gradskog središta sadržajno upotpunjuje. Park je temeljito obnovljen 1995. godine kada su prostor u parku zauzele pretežno mediteranske biljke (URL 1). Za ovo razdoblje je zanimljivo što se smanjuje udio težačkog, odnosno poljoprivrednog stanovništva, a povećava udio radničkog stanovništva jer unutar povijesne jezgre djeluju manji trgovci i obrtnici. Imućne trgovačke obitelji zaposjedaju prestižne lokacije u gradu i određuju mu novi identitet. Promjena namjene poglavito se događa u zoni prizemlja gdje se otvaraju lokali i to najviše u zonama povijesnih komunikacija. Nadalje, zanimljiva je i promjena namjene obalne crte koju sve više zauzima industrijsko-lučka i vojna funkcija. No, od izuzetne važnosti je to što su se u ovom razdoblju prostorne i funkcionalne odrednice okrenule van jezgre i prema neizgrađenom području na obodu i periferiji jezgre (Poljićak, 2012). U skladu s tim najvažniji objekti javnog sadržaja kao što su bolnica, sud, biskupijsko sjemenište i željeznica smještaju se na gradsku periferiju. Donošenje tih odluka može se protumačiti nedostatkom prostora u jezgri, ali je neosporna činjenica da je sad gradska periferija postala privlačni faktor smještanja glavnih sadržaja, funkcija i stanovništva što će se u sljedećem razdoblju negativno odraziti na gradsku jezgru jer ona tada ulazi u fazu depopulacije, odnosno gubitka stanovništva.

Važan događaj koji je utjecao na razvoj jezgre bilo je bombardiranje Šibenika tijekom Drugog svjetskog rata koje je ostavilo ožiljke u urbanom tkivu jezgre. Najviše su uništeni stambeni objekti, ali i objekti javnog sadržaja kao što su crkve, hotel, Gradska vijećnica i muzej. Idućih dvadeset godina trajat će urbana obnova stradalih sadržaja. Obnova Gradske vijećnice započela je 1947. godine i otvorena je 1960. godine te joj je uspješno vraćen prvotni izgled. Na mjestu porušenog bloka kuća izgra-

đen je novi trg – Trg Medulić, čime je jezgra dobila još jednu sadržajnu strukturu koja se koristila za javne događaje unutar jezgre, a danas, ljeti, je pretvoren u terasu restorana. Kroz ovu poslijeratnu obnovu, jezgra je dobila važnu sastavnicu koja će biti podloga mnogim funkcijama i sadržajima grada, a to je kamena obala i prometnica uz nju kao i operativna obala, čime se slika starog dijela grada uz more bitno transformirala. Također, obnovio se i blok zgrada na obali interpoliranjem novih objekata, kako funkcijom tako i izgledom. Njih je izveo Ivan Vitić koji na liniji gradskih bedema ugrađuje modernistički kompleks s hotelom Jadran, kinom i općinskom zgradom. Također uz rub povijesne jezgre i na mjestu srušene Slavjanske čitaonice postavlja Dom JNA i Školu „Faust Vrančić“ uz jugoistočni segment srednjovjekovnih bedema (Marković, 2009). Smještanjem ovih važnih sadržaja u jezgru, potvrđuje se njena središnja važnost u životu tadašnjeg stanovništva koji ju i dalje priznaje kao funkcionalno, socijalno i urbano središte grada.

Završetkom poslijeratne urbane obnove jezgra postaje investicijska periferija (Poljičak, 2015). Njen problem je i bio prepoznat krajem osamdesetih godina, ali do cjelovitog programa, mjera i akcije nije došlo zbog navodnog nedostatka financijskih sredstava čime je njena revitalizacija bila ostavljena pojedinačnim akcijama investitora. Primjer tih akcija je objekt Kneževe palače koji je pretvoren u Muzej grada Šibenika, a palača Tambača u konzervatorski odjel čime su njeni stanari iseljeni.

U razdoblju od kraja obnove do osamdesetih godina, jezgra je izgubila ulogu trgovačkog središta koje je počelo preseljenjem zelene tržnice sa Stare pijace na novu lokaciju izvan jezgre na Plišću te gradnjom robne kuće na Baldekinu. Ova pojava gubitka trgovačke funkcije doći će do vrhunca izgradnjom trgovačkih centara na obodu grada koji će skoro u potpunosti

preuzeti trgovačke, a i neke društvene uloge grada (Poljičak, 2015).

Ovaj dobar poznavatelj problema gradske jezgre Šibenika nadalje smatra da se tendencija propadanja povijesne gradske jezgre nije se promijenila ni nakon 1990. godine (Poljičak, 2015). Procesi koji su već tada bili na djelu i dalje su se nastavili kao što je propadanje fizičke strukture, smanjivanje broja stanovnika i povećanje broja napuštenih stanova. U prvom tranzicijskom razdoblju naglo se povećao broj građana koji su započeli privatni posao. To se naročito odnosilo na trgovačku djelatnost koju su smještali u prizemlja objekata u staroj jezgri. Uz postojeće, niknuo je značajan broj novih prostora, no to nije dugo trajalo jer je uslijedilo ratno razdoblje. Smanjenje platežne moći i gubitak zaposlenja negativno se odrazio na sadržaje i izgled jezgre.

SUVREMENI PROBLEMI I IZAZOVI ŠIBENSKE JEZGRE

U okviru spomenutog projekta JEWEL provedeno je anketno istraživanje s ciljem prepoznavanja ključnih problema s kojima se danas susreću stanovnici gradske jezgre, ali i ostali Šibenčani.¹ Osim toga, ispitani su i potencijali za revitalizaciju.

Utvrđeno je da gradska jezgra Šibenika gubi svoj nekadašnji funkcionalni značaj, kako za

¹ Osnovni cilj anketnog istraživanja bio je ispitivanje mišljenja i stavova stanovništva o iskustvima, prednostima i nedostacima te perspektivama života u šibenskoj jezgri. Bilo je podijeljeno na dvije ciljane populacije: 1. stanovnike koji žive u staroj gradskoj jezgri Šibenika te 2. stanovnike koji žive u naselju Šibenik, ali izvan stare gradske jezgre. Ukupno je anketirano 240 ispitanika. Ispitanici u staroj gradskoj jezgri (120 ispitanika) odabrani su metodom sistematskog slučajnog uzorka. Uzorak ispitanika izvan jezgre (120 ispitanika) strukturiran je proporcionalno broju stanovnika mjesnih odbora Šibenika 2011. Upitnik je sadržavao pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Podaci su obrađeni u programsku paketu SPSS 20 (Urbani razvojni plan povijesne jezgre Šibenika, JEWEL Model, Joint easily wafted East laboratory Model, South East Europe, Transnational Cooperation Programme, 2014.).

svoje žitelje tako i za ostale Šibenčane. Smanjenje funkcionalne važnosti jezgre ponajviše se očituje u slabljenju njene opskrbe funkcije, posebno za stanovnike ostalih dijelova Šibenika, ali i za žitelje jezgre, koji oko dvije trećine svojih svakodnevnih i dugoročnijih opskrbnih potreba zadovoljavaju izvan jezgre. Osim funkcije opskrbe, anketni rezultati upućuju i na slabljenje ostalih, profesionalnih funkcija jezgre kao što su liječničke i stomatološke. Preseljenje pošte izvan jezgre je također istaknuto te otvara pitanje slabljenja trećeg funkcionalnog aspekta jezgre, onog institucionalnog.

Nadalje, prometna dostupnost jezgre i njenih dijelova jedan je od ključnih nedostataka koji su prepoznali i ispitanici koji u njoj žive i ostali stanovnici Šibenika. To se prvenstveno odnosi na nedostatak parkiranih mjesta u jezgri i parkirališta na njenim obodima. Isti problem više je puta ponavljan i u fokus grupama pa promet i dostupnost sigurno predstavljaju jedan od prioriteta u izradi plana upravljanja. No rezultati o navikama korištenja prijevoznih sredstava jasno ukazuju da je osobni automobilski promet potpuno dominantan oblik mobilnosti: koristi ga gotovo 3 od 4 ispitanika žitelja jezgre kad odlaze u druge dijelove Šibenika i gotovo svaki drugi Šibenčanin kad posjećuje jezgru. Poticanje ostalih oblika urbane mobilnosti, posebno javnog prijevoza (čijim je voznim redom zadovoljno tek nešto više od polovica žitelja jezgre) te biciklističkog i pješakog, nužno je u oblikovanju dugoročno održivog prometnog sustava grada. Parkirališnih mjesta nikada neće biti dovoljno u gradu koji je gotovo u potpunosti okrenut individualnom automobilskom prometu.

Demografsko i funkcionalno slabljenje jezgre odražava se i na njen značaj kao mjesta rada u ostalim djelatnostima, posebno malog i srednjeg poduzetništva. Iako manji dio anketiranih smatra kako jezgra nudi više moguć-

nosti za poslovanje od drugih dijelova grada, spomenuti problemi nestanka raznih usluga, prometne dostupnosti te uz to ipak previsoke cijene nekretnina i iznajmljivanja poslovnih prostora, kao i njihovog uređenja u poslovne svrhe, najvažniji su ograničavajući faktori funkcije rada. Šibenčani primjećuju i nižu kvalitetu ponude te osjećaju opću zapuštenost jezgre – i stoga ju rjeđe posjećuju.

Život u jezgri je skup, ponajviše zbog visoke cijene održavanja i obnove objekata koja proizlazi iz činjenice da se radi o zaštićenom prostoru što uvjetuje stroža pravila te problema u prometnoj dostupnosti objekata. Nedostaju i javna sredstva za obnovu, mišljenje je ispitanika, žitelja jezgre. Buka i otežano njegovanje starijih i bolesnika također su istaknuti kao posebno otežavajuće okolnosti. S obzirom na ostarjelu dobnu strukturu jezgre, ova problematika ima poseban značaj i zahtjeva sustavan pristup. Primjerice, ispitanici su na visoko drugo mjesto nedostataka, odmah nakon parkirališta, istaknuli nedostatak dnevnog boravka za umirovljenike.

Usprkos nedostatcima, tek bi se svaki četvrti ispitanik odselio iz jezgre. Žitelji jezgre, kao i ostali stanovnici Šibenika sentimentalno su povezani s njom, a oko polovice ih je i naslijedilo imovinu, više no u drugim dijelovima Šibenika. Kao najvažnije prednosti jezgre njeni stanovnici ističu lokaciju, blizinu različitih sadržaja te mogućnost bavljenja turizmom. Rezultati upućuju upravo na jačanje funkcija jezgre povezanih s ugostiteljstvom i turizmom te nastavak njene uloge kao dominantnog prostora zadovoljavanja kulturnih potreba i provođenja slobodnog vremena, iako se to više odnosi na njene žitelje nego na ostale stanovnike grada. Usprkos ograničenjima, stanovništvo ulaže u obnovu objekata, vrlo često u turističke svrhe. Ne čudi stoga što upitani o gospodarskim djelatnostima važnima za budućnost jezgre, i turi-

zam smatraju bitnom djelatnošću. No važnijim djelatnostima, žitelji, više nego ostali Šibenčani, smatraju povezivanje s lokalnim proizvođačima te malo i srednje poduzetništvo. Važnom prednošću svog stambenog prostora u jezgri stanovnici su ocijenili su i udaljenost od izvora загаđenja.

FUNKCIONALNA ANALIZA POVIJESNE JEZGRE ŠIBENIKA

S obzirom da je gubljenje funkcionalnog značaja jezgre (u smislu opskrbnih, profesionalnih i institucionalnih sadržaja) prepoznato kao jedan od većih izazova, pristupilo se kartiranju te izradi prijedloga njihove revitalizacije.

Glavne funkcije koje određuju urbanitet grada, prema Vresku (2002), su poslovne djelatnosti u koje spadaju uprava, trgovina, usluge, financijsko poslovanje i dr. Uz poslovne djelatnosti ističu se posebno obrazovne i kulturne funkcije u koje spadaju škole, muzeji, knjižnice i kazališta. U metodološkom smislu, funkcionalno-prostorna struktura grada odražava se u načinu korištenja (funkciji) izgrađenog objekta (Lukić i Prelogović, 2011). Funkcionalno-prostorna struktura utvrđena je terenskim kartiranjem ovih djelatnosti koje koriste prostor jezgre. Također su evidentirani objekti koji su izgubili svoju prijašnju funkciju, odnosno prazni poslovni prostori i evidentirane su neizgrađene površine. Prema prikazu jezgru je moguće podijeliti u dva dijela. Južni dio bi obuhvaćao prostor od Trga Republike do Poljane, a sjeverni dio od Trga Republike do sjeverne granice jezgre.

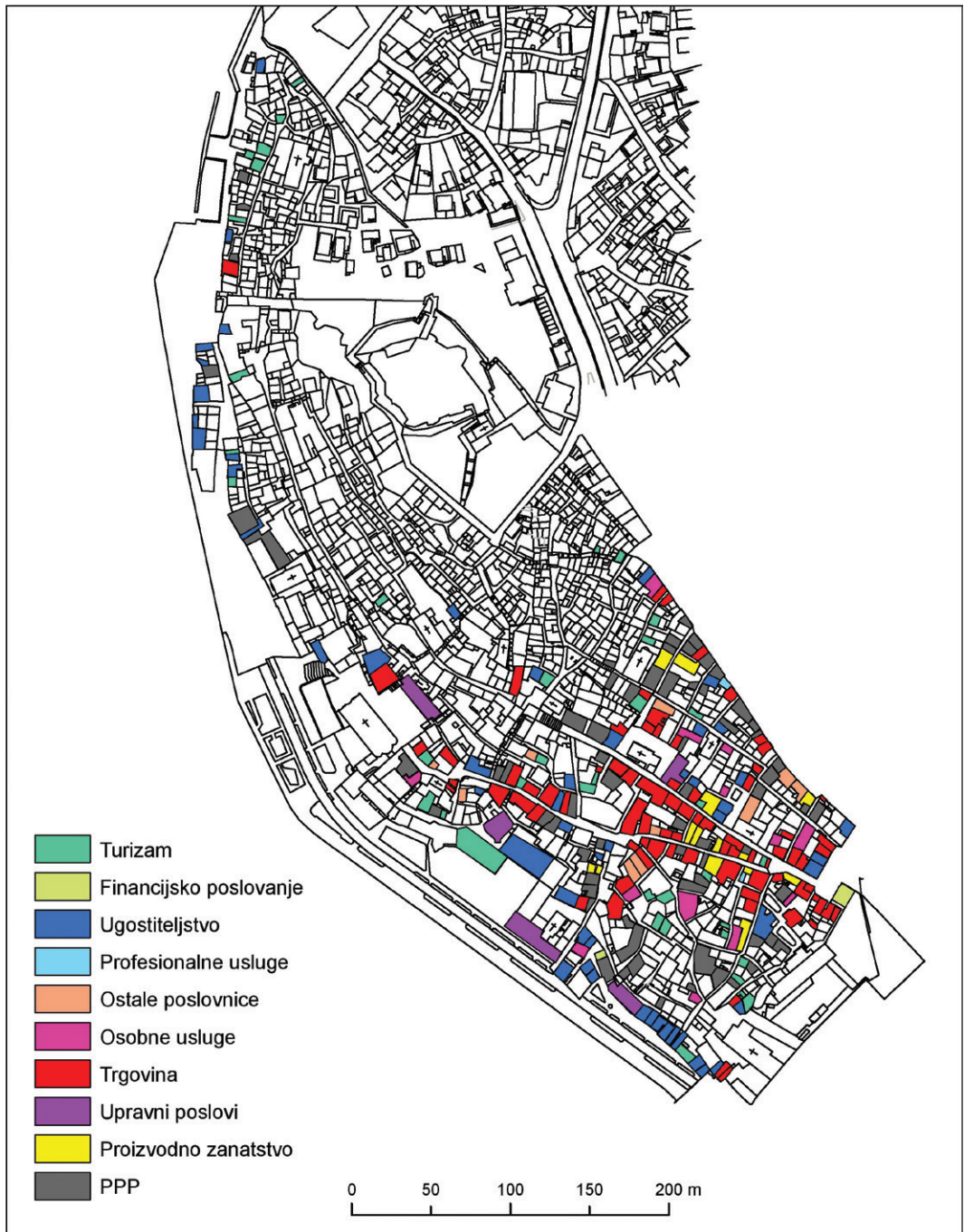
POSLOVNE I UPRAVNE FUNKCIJE

Poslovne i upravne funkcije uglavnom se nalaze u prizemljima objekata u jezgri (sl. 2). Ovakav tip smještaja djelatnosti u prizemlja, i to najčešće na glavnim komunikacijama, naslijeđen je iz prošlog stoljeća. Jedino se financijsko

poslovanje i upravni poslovi nalaze samostalno u objektima, odnosno bez funkcije stanovanja.

Najveća koncentracija poslovnih djelatnosti nalazi se u južnoj dijelu jezgre. Južni dio jezgre je i u prijašnjim razdobljima imao važnu ulogu u urbanom životu i ulogu društvene, kulturne i trgovačke zone jezgre. Najveća gustoća ovih djelatnosti se nalazi uz glavne ulice u jezgri (Zagrebačku i Ulicu kralja Tomislava). Na potezu tih dviju ulica nalazi se najveći broj trgovina, čak 50 od 79 koliko ih je smješteno u jezgri. Od svih poslovnih funkcija trgovina je najzastupljenija sa udjelom od 56 %. Iz ovog podatka se naslućuje da jezgra nije u potpunosti izgubila svoju funkciju trgovačkog središta, ali je brojnost, kvaliteta robe i usluge trgovina dosta smanjena. Najviše prevladava trgovina odjećom i obućom s robom srednje kvalitete. Od trgovina kratkoročnom robom, odnosno od trgovina svakodnevnim namirnicama na ovom prostoru postoje samo 3 manje trgovine, dakle 4 % od ukupnog broja trgovina u jezgri. Dvije se nalaze u južnom dijelu, a samo je jedna u sjevernom. U ovu kategoriju ubrojene su i ljeekarne kojih na ovom području ima dvije.

U sjevernom dijelu jezgre dominira funkcija stanovanja, a uz obalu turizam (apartmani) i ugostiteljske djelatnosti. Ugostiteljstvo se također lociralo uz najatraktivnije dijelove jezgre – obalu, trgove i glavne ulice. Najveći broj restorana nalazi se na jugozapadnom dijelu obale. No to nisu restorani ponude vrhunske kvalitete već ona spada pod turistički orijentiranu. Na ovom dijelu nalazi se 8 od ukupno 25 restorana, konoba i pizzerija u jezgri. Kafići zauzimaju važno mjesto u životu jezgre. Prema spomenutom anketnom istraživanju, najveći broj stanovnika, pogotovo mladih, dolaze u jezgru radi izlazaka i velikog broja kafića. Njih u jezgri ima 29, a od svih djelatnosti najviše zauzimaju sjeverozapadnu obalu gdje čine gotovo 80% poslovne namjene (izuzev apartmana).

Sl. 2. Poslovne i upravne funkcije jezgre Šibenika
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

Turističke djelatnosti rasute su po cijelom području jezgre. Od turističkih smještaja uvjerljivo dominiraju apartmani u privatnom vlasništvu s čak 90 % udjela. U jezgri se nalazi samo jedan hotel koji je svojim izgledom i ponudom nekonkurentan te mu je potrebna adaptacija u fizičkom i funkcionalnom pogledu. U zadnje vrijeme trend u turističkoj ponudi je otvaranje hostela. Prije par godina jezgra je dobila svoja prva dva hostela dok se novi otvaraju na njenom obodu. Zanimljiva je činjenica da od turističkih agencija samo njih pet posluju u jezgri.

Jezgra je nekad predstavljala i upravno središte grada, no upravne funkcije su se većinom preselile izvan jezgre ili u njeno kontaktno područje. Od upravnih djelatnosti ostale su još samo županijska uprava s uredom državne uprave, uprava Jadrolinije, hotela Jadran i turističke zajednice županije te Gradska vijećnica koju ne možemo u potpunosti staviti u ovu kategoriju. Od financijskog poslovanja u jezgri se nalazi samo jedna banka na Trgu kralja Držislava te jedna poslovnicu osiguranja.

Usluge su podijeljene na osobne i profesionalne. Od osobnih usluga tu samo spadaju frizeri i kozmetičari. Svi se nalaze na južnom dijelu jezgre blizu ulaza u nju. Profesionalne usluge bi trebale imati važnu ulogu u sadržaju jezgre, međutim situacija je drugačija. Postoji samo jedan naznačeni odvjetnički ured i jedno računovodstvo/knjigovodstvo. Možda razlog tomu valja tražiti u tom što se zgrada suda nalazi izvan jezgre pa to objašnjava veću koncentraciju srodnih ureda oko nje, a ne u jezgri. Zanimljivo je da u jezgri nema liječničke ili stomatološke ordinacije, no to se može objasniti time što se na obodu jezgre nalazi Dom zdravlja Šibenik.

Od djelatnosti koje spadaju pod proizvodno zanatstvo najbrojniji su zlatari smješteni u Ulici kralja Tomislava te jedan u Zagrebačkoj ulici.

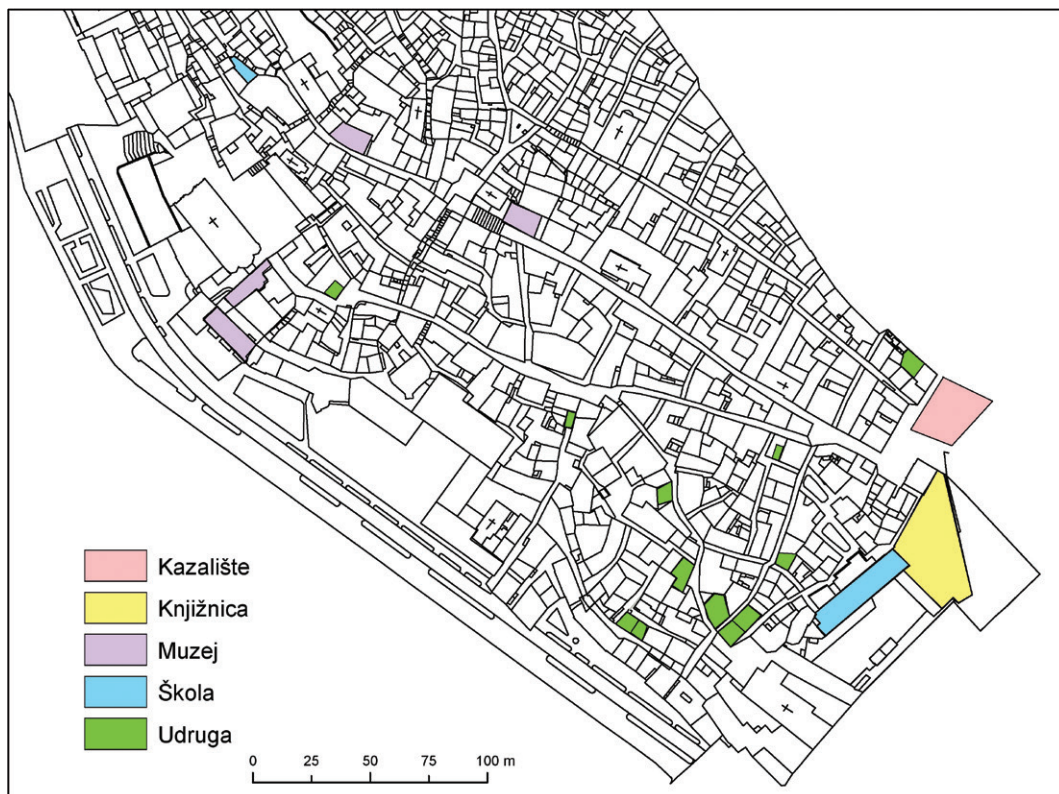
Pojavom globalizacije robna razmjena je brža, jeftinija i često kvalitetom niža stoga je i lako dostupna i zamjenjiva. Ovaj proces je doveo do zastarijevanja nekih zanimanja kao što su urari, postolari i krojači, kojih u jezgri nalazimo po jednog. Nedavno su se počele otvarati i *art* galerije kojih u jezgri ima na tri mjesta. One su veličinom male, ali obogaćuju kulturnu ponudu grada.

Od ostalih poslovnica tu su npr. poslovnicu gradskih novina (Šibenski tjednik), agencija za izdavaštvo, dizajn i marketing, agencija za eksport-import, kladionica te još neke.

Na karti funkcionalne strukture sivom su bojom označeni prazni poslovni prostori (PPP). Ova kategorija je zabrinjavajući faktor, a ujedno i fokus revitalizacije funkcija jezgre. Oni će poslužiti kao polazišna točka u uvođenju novih/starih djelatnosti i sadržaja u jezgru. Ukupno ih ima 70 i to najviše u južnom dijelu jezgre. Većina njih djeluje zapušteno te je potrebna financijska intervencija za njihovo obnavljanje. Značajan broj se nalazi na i kod prostora Stare pijace. To je ponovo atraktivan prostor jer je obnovljen i pretvoren u trg. Revitalizacija tog trga ovisit će o revitalizaciji funkcija oko njega i obrnuto. U posljednje vrijeme javlja se sve veći broj zatvorenih prostora trgovina i na glavnim ulicama. Može se zaključiti da opadajuća trgovačka atraktivnost jezgre negativno utječe na njenu ispunjenost sadržajima i na sam njen izgled te zahtjeva hitne intervencije.

KULTURNE I OBRAZOVNE FUNKCIJE

Nakon poslovnih djelatnosti druga skupina funkcija bitnih za vitalitet jezgre su kulturno – obrazovne funkcije (sl. 3). Od njih veliku ulogu ima Hrvatsko narodno kazalište koje se nalazi na glavnom trgu. To je jedno od najstarijih kazališta u Hrvatskoj. Bilo je razrušeno tijekom Domovinskog rata, no obnovljeno je i započelo s radom 2001. godine. Nasuprot kazališta nalazi se jedna od najsuvremenijih knjižnica

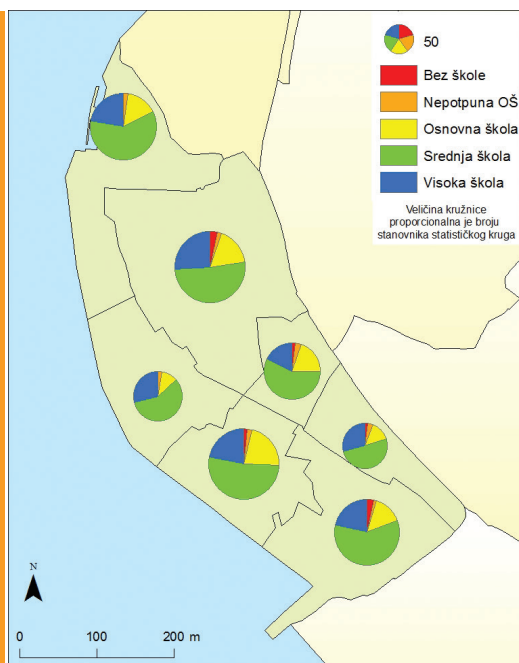

Sl. 3. Obrazovne i kulturne funkcije jezgre Šibenika
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

u Hrvatskoj, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“. Kako je već spomenuto, interpolirana je na mjesto Doma JNA, odnosno prije srušene Narodne slavjanske čitaonice. Ovo je jedan od primjera vraćanja funkcija u jezgru na mjesto iste prijašnje namjene. Prije otvaranja nove knjižnice 2005. godine tu ulogu je imao prostor na Baldekinu u prizemlju tzv. plavog nebodera. Kulturna ponuda grada je obogaćena starim muzejskim prostorima. Dva muzeja nalaze se u palačama nadomak katedrale, a treći se nalazi u sklopu samostana sv. Luče. U Ulici Krste Stošića smještena je Galerija sv. Krševana. Od obrazovnih funkcija u jezgri djeluju dvije škole. Već spomenuti interpolirani objekt Osnovne škole

„Fausta Vrančića“ te Šibenska privatna gimnazija i centar za edukaciju sv. Lovre. Uz obrazovne i kulturne funkcije jezgra broji i nekoliko udruga važnih za javna i društvena okupljanja i sudjelovanja u njihovim programima. Njih 12 se nalazi u južnom dijelu jezgre.

U sklopu obrazovnih funkcija zanimljivo je prikazati i obrazovnu strukturu stanovništva jezgre po statističkim krugovima koje se računa u dobi od 15 i više godina (sl. 4). Nezavršeno primarno obrazovanje (nezavršenu osnovnu školu) ima mali udio građana jezgre. Udio se najčešće kreće oko 2 %, a u dva statistička kruga taj udio doseže i 5 %. Udio stanovništva jezgre sa završenim primarnim obrazovanjem

Sl. 4. Obrazovna struktura stanovništva jezgre po statističkim krugovima 2011.

Izvor: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.; posebno obrađeni podaci, DZS, Zagreb, 2014.*

(osnovnom školom) iznosi 17 % što je nešto više od prosjeka grada koji iznosi 14 %. Sekundarno obrazovanje (završenu srednju školu) ima 55 % stanovništva jezgre, a tercijarno (visoku školu) ima 24 % stanovništva jezgre što je više od prosjeka grada.

FUNKCIJE NEIZGRAĐENIH POVRŠINA

Neizgrađene površine u staroj jezgri su trgovi, parkovi, parkirališta te uske ulice i prometnice. Na prostoru jezgre nalazi se 12 trgova od kojih je glavni Poljana. Poljana ima važnu komunikacijsku ulogu jer predstavlja glavni ulaz u jezgru. Stara pijaca je prenamijenjena iz tržnice u trg, no nažalost ideja nije popraćena i odgovarajućim sadržajima koji bi potvrdili tu funkciju. Već je navedeno da se uz nju nalazi veliki broj praznih poslovnih prostora. Funkcija Stare pija-

ce kao važnog gradskog trga nije prepoznata. Na Trgu Republike, ispred katedrale sv. Jakova, održavaju se manifestacije u par navrata tokom godine. Ovakva funkcija trga nalazi se još na Trgu Zavorovića i Trgu pučkih kapetana. Od zelenih površina glavnu ulogu ima Perivoj Roberta Visijanija. Ostale zelene površine nalaze se uz obalu te imaju dekorativnu funkciju. Parkirališta se nalaze na Poljani, uz cestu na obali i na njenim proširenjima. Koliko je nužno povećanje parkirnih mjesta oko jezgre vidljivo je iz tog što je glavni gradski trg pretvoren u zonu parkiranja čime mu se uskraćuje njegova osnovna funkcija trga. Ovaj problem se želi riješiti izgradnjom podzemnih garaža ispod Poljane za koje već postoji idejni projekt.

NOVI MODEL ODRŽIVIH FUNKCIJA U REVITALIZACIJI JEZGRE ŠIBENIKA

Revitalizacija gradske jezgre može se razmatrati u okviru održivog razvoja. Prilikom provođenja principa održivosti u jezgri moraju se razmatrati pravila izbora funkcija, struktura sadržaja centra i njegov prostorni kapacitet. Iako su pojedine funkcije profitabilnije od drugih, dobra zastupljenost svih sadržaja u sklopu osigurava održivost na dulje vrijeme. Miješanju društvenih, javnih i zajedničkih funkcija sa stambenim karakterom bi se trebalo težiti u cilju intenzivnijeg pulsiranja grada. Miješanje različitih funkcija, uglavnom stanovanja u kombinaciji s poslovanjem u prizemlju i trgovinom pokazuje u praksi revitalizacije pozitivne rezultate. Ipak, pažnju treba posvetiti izboru odgovarajućih funkcija u specifičnom okruženju (Vaništa Lazarević, 1999).

Miješane funkcije (stanovanje, poslovanje, trgovina) omogućile bi tijekom čitavog dana životu prostoru, kao i svu potrebnu prateću strukturu stanovanja. Rezultat su održive zajednice sa visokom koncentracijom aktivnosti (stanovanje, rad, slobodno vrijeme) i visokom kvalitetom života koja proistječe iz brojnih mogućnosti za po-

sao i slobodom kretanja. Sa aspekta održivosti mogu se izvući neke smjernice za revitalizaciju funkcija: promoviranje miješanih funkcija (*mixed use*) koje su u dobroj ravnoteži međusobno i sa specifičnostima prostora, njihova dostupnost i pristupačnost te na kraju stvaranje prepoznatljivog identiteta i pozitivnog imidža grada.

Revitalizacija funkcija kroz njihovu novu strukturu i raspored

Principi miješanja funkcija i održivog razvoj grada primijenjeni su u izradi prijedloga nove strukture i rasporeda funkcija u jezgri. Funkcionalna diverzifikacija je nužna za održivost ovog prostora. Cilj je da jezgra bude namijenjena svim stanovnicima grada, prilagođena potrebama turizma i stvarni životni prostor stanovnicima koji žive u jezgri. Željeni rezultat bi bio zadržavanje i privlačenje stanovništva u jezgri te ponovno stavljanje ovog prostora u trgovački, društveni i kulturni centar Šibenika.

Model funkcija idejno je podijeljen u nekoliko zona. Južni dio je osmišljen kao zona osobnih usluga i mikropoduzeća, prostor uz glavne ulice kao trgovačka zona s važnim kulturnim sadržajima; istočna zona kao zona zadovoljavanja svakodnevnih životnih potreba stanovništva; dok je sjeverni dio i dalje ostao namijenjen zabavi upotpunjenoj sa studentskim sadržajima. Ove zone nisu to u pravom smislu riječi već predstavljaju putokaz u planiranju koje je prilagođeno sadašnjem prostornom rasporedu i namjenama, postavljenom društvenom poimanju dijelova jezgre i načinu života u njoj te principima turizma. Izbor funkcija prati potrebe stanovnika jezgre koji su se izjasnili o njima u anketama provedenih u sklopu projekta Jewel, osobnom viđenju i spoznajama o prostoru te predviđenim projektima od strane Grada i privatnih investitora iznesenih u *Strategiji razvoja Grada Šibenika* 2011. godine. Posebna pažnja se trebala usmjeriti na očuvanje kulturno – građevinskog nasljeđa jer

planiranje novih funkcija i sadržaja ne smije zadirati u njihovu fizičku transformaciju i narušavanje. Posebni problemi planiranja s ovom vrstom nasljeđa su imovinsko – pravni odnosi, privatno vlasništvo, financiranje i naposljetku izabrane funkcije. U skladu s tim, nove funkcije i sadržaji su smješteni u sadašnje prazne poslovne prostore te povijesne palače koje imaju mogućnost obnove, smještaja novih sadržaja i središnjih imovinsko – pravnih odnosa.

JUŽNA ZONA

Model predviđa da je južna zona namijenjena osobnim uslugama i mikropoduzećima (sl. 5). Na ovom prostoru se već sad nalaze neki od tih sadržaja, ali se sve više povećava broj praznih poslovnih prostora. Od novih sadržaja nalaze se osobne usluge poput frizerskih i kozmetičarskih salona te krojačkih obrta. U toj zoni predlaže se lociranje dječjeg vrtića te do njega prodavaonice dječjom opremom zbog lake dostupnosti. U neposrednoj blizini predlaže se lokacija za pomorsko – inovacijski centar, koji se, prema Strategiji, predviđa osnovati. Smješten je u zgradi Jadrolinije i praznog poslovnog prostora do nje. Centar bi omogućio umrežavanje lokalnih poduzetnika i fakulteta te pridonio razvoju i usavršavanju pomorske i inovacijske djelatnosti. Do Centra je smješten ured za upravljanje povijesnom jezgrom Šibenika koji je važan dio procesa revitalizacije. Od specifičnih trgovina stanovnici jezgre su posebno istaknuli nedostatak elektrotrgovine, stoga je ona smještena u ovoj zoni lake dostupnosti, u blizini osnovne škole i ostalih poduzetnika. Povećanju smještajnog kapaciteta u prilog bi išla i obnova hotela Krke koji se nalazi u zoni B zaštite nasuprot južnog ruba perivoja. Zgrada bivšeg hotela Krka je u oronulom stanju i bez funkcije te je šteta što građevina takve vrste, značaja i izgleda ne bude iskorištena u svojoj primarnoj svrsi.

Sl. 5. Južna zona jezgre i novi sadržaji
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

SREDIŠNJA ZONA

Središnja zona uz glavne ulice, Zagrebačku i Ulicu kralja Tomislava, je zona trgovačkih djelatnosti i kulturne ponude (sl. 6). Ulica kralja Tomislava predstavlja vraćanje trgovačke funkcije jezgre. Uz sadašnje trgovine odjećom i obućom, predlaže se lociranje prodavaonica s istim asortimanom, ali raznovrsnijom kvalitetom i ponudom. Te prodavaonice bi pridonijele boljem imidžu jezgre kao centra kvalitetne trgovine i veće prodajne ponude.

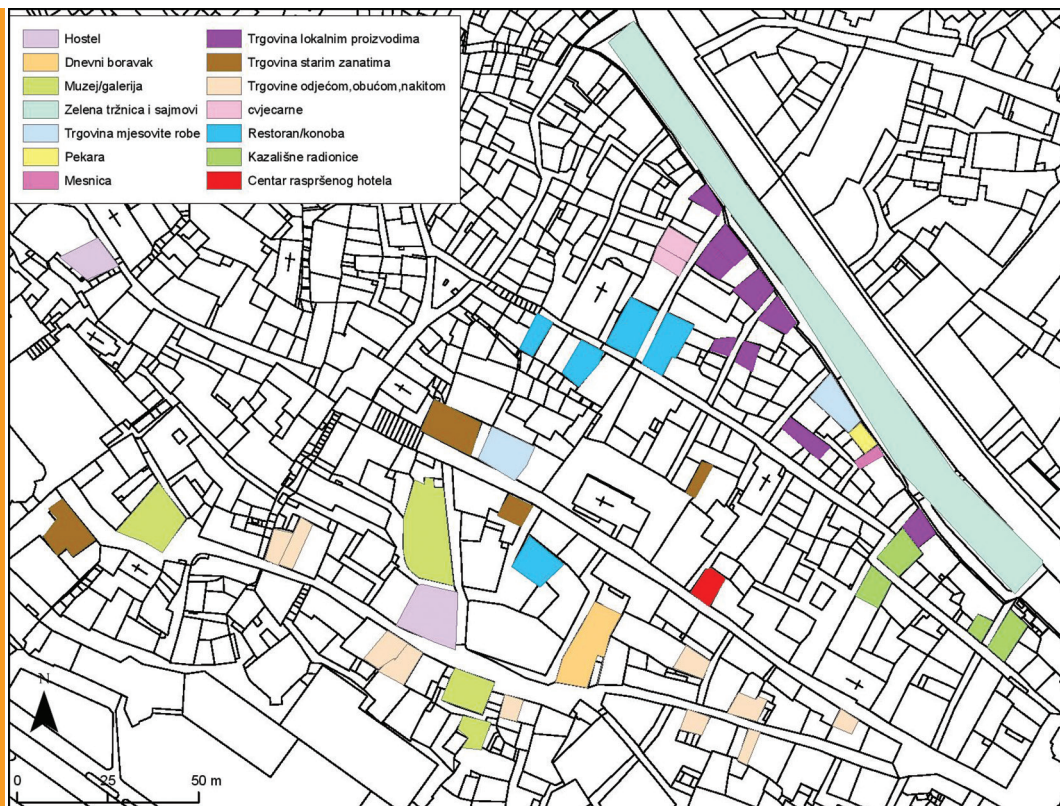
Na potezu Ulice kralja Tomislava nalaze se građevine značajne kulturno – povijesne važnosti. To su stare gradske palače plemićkih obitelji Šibenika. Građani dosta osuđuju gradsku upravu i privatne vlasnike što su dopustili da takva zdanja dođu u zapušteno stanje u kakvom su sad. Oronule fasade, polupani prozori i devastirani interijer posebno opisuju baroknu palaču Divnić u centru jezgre nasuprot Trga palih šibenskih boraca. Stoga je ovdje naznačena namjena ove barokne palače kao još jednog važnog sadržaja za kulturnu baštinu i turizam. Namijenjen je za barokni muzej popraćen manjim koncertima ozbiljne glazbe u salonu palače koji je i bio namijenjen za tu svrhu. Time bi se obogatila kulturna ponuda grada zajedno s *art* galerijom koja bi se nalazila iza palače u sadašnjem praznom poslovnom prostoru kamene kuće. Na istom trgu, u palači Marenci privatni investitor planira otvoriti baštinski hotel s četiri zvjezdice koji bi imao 18 smještajnih jedinica, recepciju, mini *wellnes*, slastičarnu i kavanu (URL 2). To ide u prilog odlukama Grada da se u centru poveća broj smještajnih jedinica. Za tu svrhu bi mogla poslužiti i palača Foscolo koja se nalazi uz palaču Gogala koja je već pretvorena u hostel čime bi se stvorio kompleks apartmana u palačama u povijesnoj jezgri. Palača Galbiani – Šižgorić se također namjerava preurediti, a za njenu namjenu ovdje je planiran dnevni boravak za školare s mul-

timedijalnom dvoranom koju Grad namjerava urediti. Istaknuta je potreba za prostorom koji bi privlačio djecu van škole, a ovaj prostor se čini pogodnim za to zbog veličine i lokacije. Zadnja preostala integralno posjedovana veća srednjovjekovna stambena cjelina u Šibeniku je palača Rossini. Ideja je da ova palača postane etnografski muzej ukupne površine 700 metara kvadratnih. Poseban potencijal ove zgrade je dvorište koje je moguće kombinirati s prostorijama u prizemlju i koji bi služili za dječje radionice i baštinski profilirana okupljanja s profesionalnim osobljem. Na višim katovima bi se nalazio stalni muzejski etnografski postav, a na preostalim bi se mogao urediti prostor za radionice i suradnju s obrtnicima koji promiču tehnike starih zanata npr. izrade šivane čipke, šibenskog puceta ili šibenske kape.

Posebno mjesto u čuvanju i promicanju kulturne baštine, obogaćivanju turističke ponude i oživljavanju tradicionalnih zanimanja bi imale trgovine starim zanatima i posebne suvenirnice. One bi se nalazile uz Zagrebačku ulicu i katedralu i pridonosile bi raznovrsnosti trgovačke i turističke ponude te zanimanju građana.

Istočna zona

Istočni dio je zona zadovoljavanja svakodnevnih potreba stanovnika (sl. 6). Zamisao je da Staroj pijaci damo novu/staru namjenu i vratimo u živote građana. Na njoj bi se održavali česti sajmovi te bi bila smještena zelena tržnica koju su stanovnici naveli da im nedostaje u jezgri. Uz nju bi bile smještene trgovine mješovitom robom, mesnice, pekare i cvjećare. Posebno mjesto bi imale trgovine kvalitetnih lokalnih proizvoda koji bi značajnije utjecali na razvoj proizvodnog i poljoprivrednog sektora Šibenika i njegove regije jer bi proizvođači dobili mjesto za prezentaciju i prodaju. Tu bi se nalazili restorani koji bi ponudom i cijenom bili prilagođeni i pristupačni stanovnicima grada i konobe s ponudom autoh-

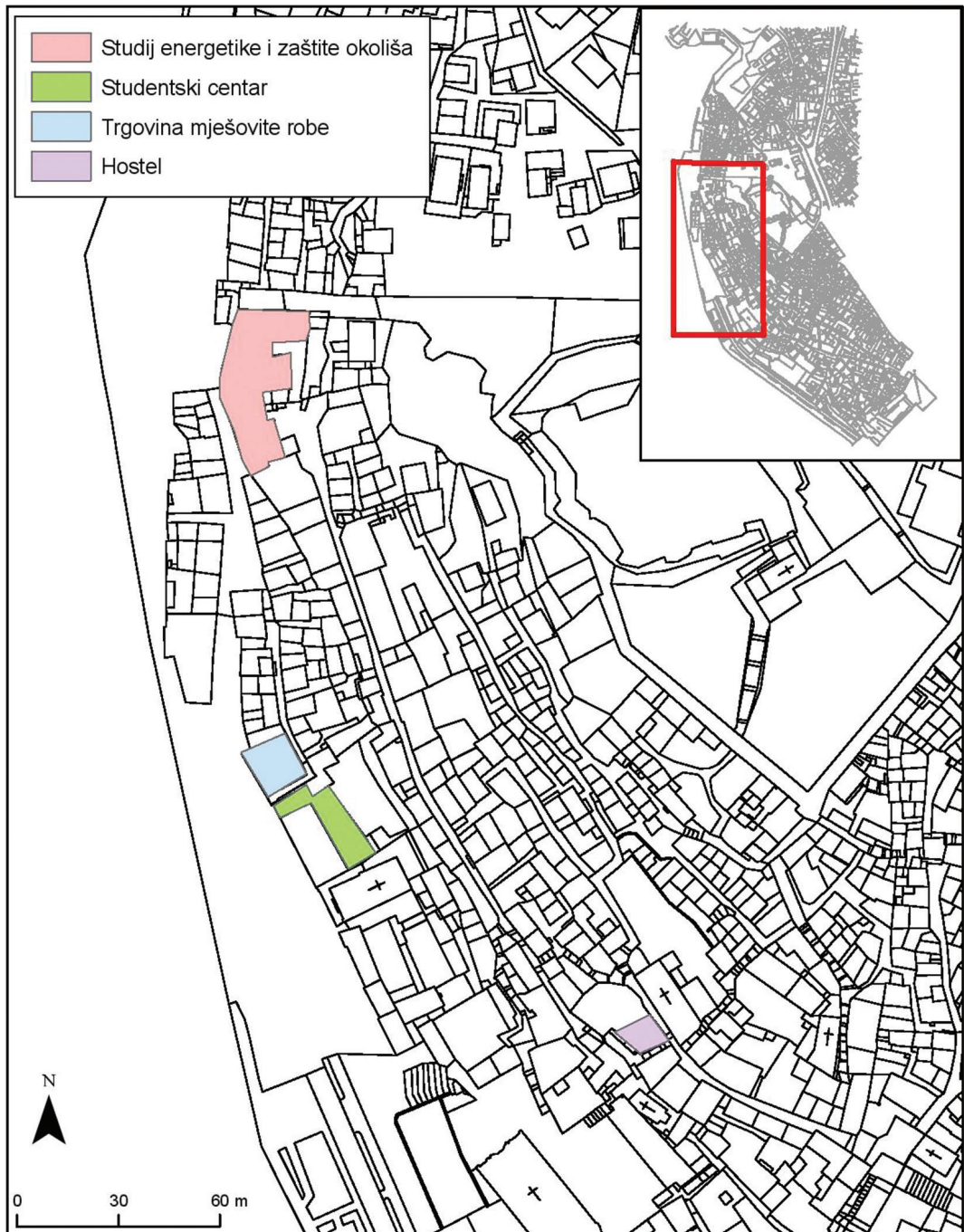

Sl. 6. Središnja i istočna zona s novim sadržajima
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

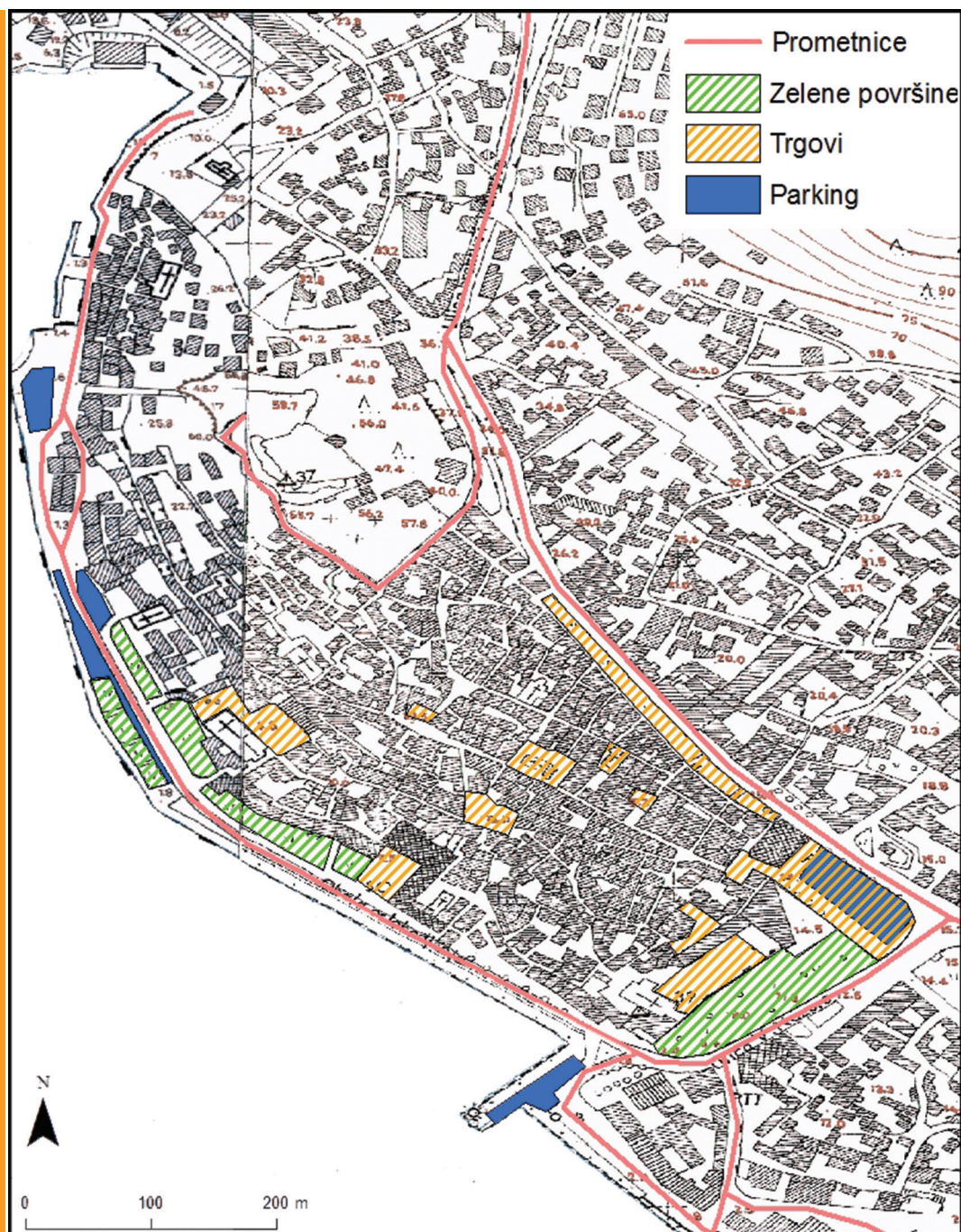
tonih delicija. Restoran sa vrhunskom gastronomskom ponudom i ekskluzivnijim cijenama smješten je između dviju glavnih ulica u jezgri te bi se nadovezao na poznati Pelegrin. Za potrebe festivala koji se svake godine održavaju u Šibeniku (npr. Međunarodni dječji festival) namijenjeni su prazni prostori oko kazališta radi lakše suradnje i organizacije. U planu Grada je osnivanje raspršenog hotela koji bi turističku ponudu obogatio smještajnim kapacitetima na inovativan način. Njegov glavni info centar i recepcija smješteni su na Zagrebačkoj ulici radi lakšeg snalaženja, orijentacije i objašnjenja turistima. Trgovine mješovitom robom nalaze se na dodatnih nekoliko mjesta u gradu da bi pokrile potrebe svih stanovnika jezgre.

SJEVERNA ZONA

Sjeverna zona bi u predloženom modelu funkcionalne organizacije, uz zabavnu, dobila i obrazovnu funkciju (sl. 7 i 8). U Šibeniku se namjerava osnovati Fakultet energetike i zaštite okoliša, a predložena lokacija za njega je vojarna Palacin u Mandalini. Studenti će biti primorani koristiti stalno javni gradski prijevoz, imat će problema sa smještajem i menzom. Stoga se predlaže lokacija bivšeg samostana kod crkve sv. Katarine koja se nalazi na obali i predstavlja dio nekadašnjih zidina. Nalazi se u jako lošem stanju te mu je potrebna nova namjena za koju je predložen upravo taj fakultet. U sklopu rada ovog fakulteta popunili bi se i prazni stanovi

Sl. 7. Sjeverna zona sa studentskim sadržajima
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

Sl. 8. Prikaz funkcija neizgrađenih površine
(izradila Tea Lokas prema rezultatima kartiranja)

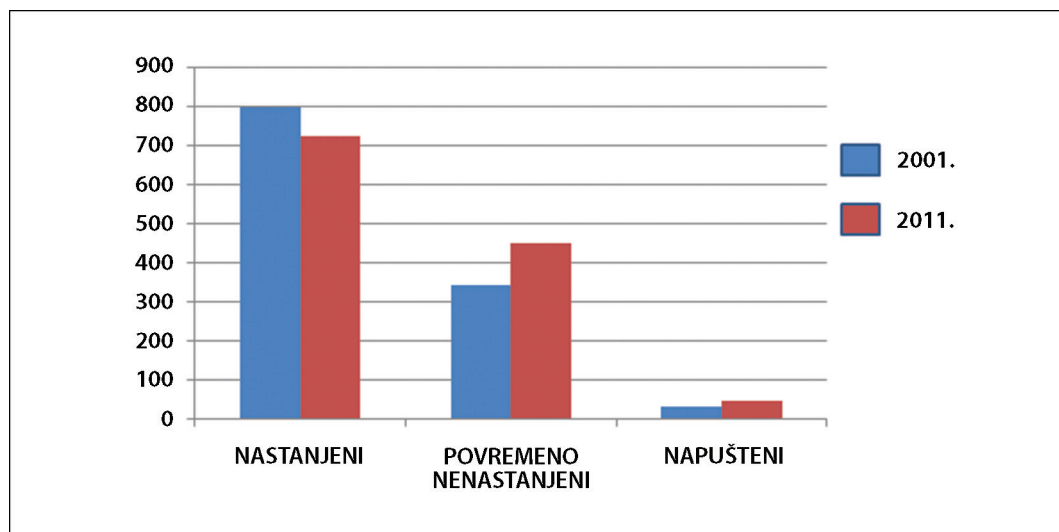
kjih u jezgri ima sve više te bi sama jezgra ponovno oživjela. Također, nedaleko od planiranog fakulteta, na prostoru bivše Peškarije nalazio bi se studentski centar s prostorijama za odmor, druženje i zabavu. Time bi i ova zgrada na atraktivnoj lokaciji dobila svoju novu namjenu. Problem sa zgradom Peškarije danas je dosta aktualan. Naime, zgrada je prodana privatnom investitoru koji na njenoj lokaciji planira izgraditi poslovno – stambenu zgradu. Tu je vidljiva greška Grada koji nije pomoću regulative odredio da se ta lokacija koristi samo za javne sadržaje čime bi bile spriječene ovakve interesne (zlo)uporabe važnog prostora u gradu.

FUNKCIJA STANOVANJA

Stanovanje je dominantna funkcija u jezgri. Funkcija stanovanja mjeri se brojem stanova, stambenom površinom po stanovniku i brojem stanovnika koji žive na tom prostoru (Vresk, 2002). Jezgra raspolaže sa 1 222 stana od kojih su oko 700 stalno nastanjeni (sl. 9). Povećava se broj napuštenih stanova i povremeno nastanje-

nih. Razlozi iseljavanja stanovništva iz jezgre prema Poljičku (2012) su substandardnost stanovanja čemu je još pogodovalo i dobivanje stanova u socijalističkom razdoblju. Kao glavni problemi fizičke strukture su starost i zapuštenost, dotrajale instalacije, dotrajalost drvenih dijelova, dotrajalost krova, slaba izolacija, problem substandardnosti (nema lifta, nemogućnost priključka na internet, smanjena mogućnost unutarnjih adaptacija) i za svaku adaptaciju je potrebna suglasnost konzervatora što život u jezgri čini dosta otežanim u odnosu na druge dijelove grada. Sveukupno stambene površine u jezgri ima 80 947 metara kvadratnih odnosno 45,4 metra kvadratna po stanovniku. Iz ovog broja je vidljivo da su to mali stanovi zbog karakteristične gradnje u vrijeme njihova nastanka među zidinama gdje je dominirala zbijena struktura građevina.

Popisom stanovništva 2011. utvrđeno je da se broj stanovnika jezgre smanjuje. U jezgri trenutno živi 1783 stanovnika. Njihov se broj dosta smanjio u odnosu na 2001., a prepолоvio u odnosu na 1991. godinu. U zadnjem među-

Sl. 9. Broj stanova prema korištenju 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.; posebno obrađeni podaci, DZS, Zagreb, 2014.

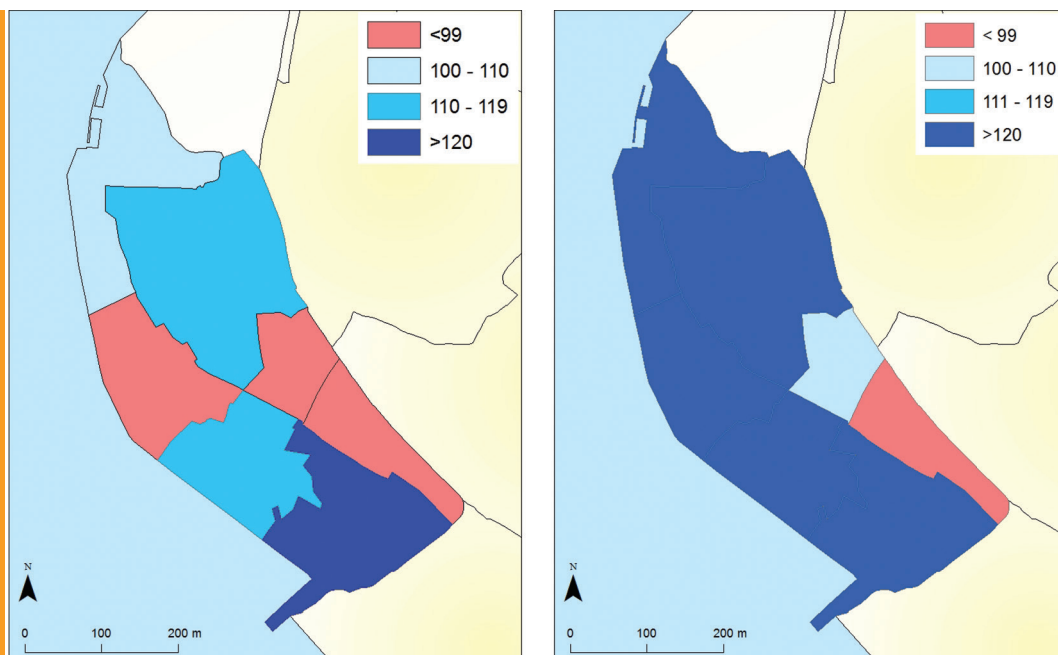
Tab. 1. Dobni sastav stanovništva jezgre 2001. i 2011. godine

DOB	2001.	2011.
0-19	462	325
20-59	1211	985
> 60	501	473
UKUPNO	2174	1783

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.; posebno obrađeni podaci, DZS, Zagreb, 2014.

popisnom razdoblju jezgra je gubila prosječno 40 stanovnika godišnje. Ako se ovaj trend nastavi jezgra bi mogla za 45 godina izgubiti sve svoje stanovništvo i ostati prazna kulisa. Bitno je naglasiti da je dobna struktura izrazito nepovoljna jer prevladava broj starog u odnosu na broj mladog stanovništva (tab. 1). Udio starog stanovništva iznosio je 2011. godine 26,5 % što područje jezgre svrstava u izrazito stari tip stanovništva. Indeks starosti pokazuje brojčani odnos starih (> 60) i mladih (0 - 19). Degradiranost dobne strukture očita je iz podatka da indeks starosti za područje jezgre iznosi 145,5 što opisuje jezgru kao tip stanovništva s izrazito dubokom starosti.

Intenzitet negativnih demografskih promjena u jezgri vidljiv je iz usporedbe indeksa starosti iz 2001. i 2011. godine (sl. 10). Već je 2001. cijeli

Sl. 10. Usporedba indeksa starosti 2001. (slika lijevo) i 2011. godine (slika desno)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.; posebno obrađeni podaci, DZS, Zagreb, 2014.

prostor po indeksu starosti pripadao starom tipu stanovništva, no postojali su dijelovi jezgre koji su imali pozitivniji indeks, odnosno nisu pripadali tipu izrazito duboke starosti. Da je došlo do drastične promjene potvrđuje popis stanovništva iz 2011. godine gdje skoro cijeli prostor je mladog stanovništva.

ZAKLJUČAK

Revitalizacija povijesnih jezgri kao integralan proces je relativno novi koncept (sl. 11). Iz primjera njene provedbe u različitim gradovima zaključuje se da ne postoji obrazac zakonitosti koji se treba slijediti već se revitalizacija prilagođava uvjetima prostora. U Urbanom razvojnom planu povijesne jezgre Šibenika predložen je integralni model revitalizacije. U ovom članku naglasak je bio na aspektu revitalizacije funkcija jezgre.

Za proces revitalizacije neophodna je obnova postojeće infrastrukture te funkcionalno – ekonomske baze. Za revitalizaciju funkcija provođenje mješovite namjene pridonosi održivosti prostora. Sa stajališta kulturne baštine proces revitalizacije omogućava njeno daljnje održavanje vraćanjem vitaliteta i korištenja.

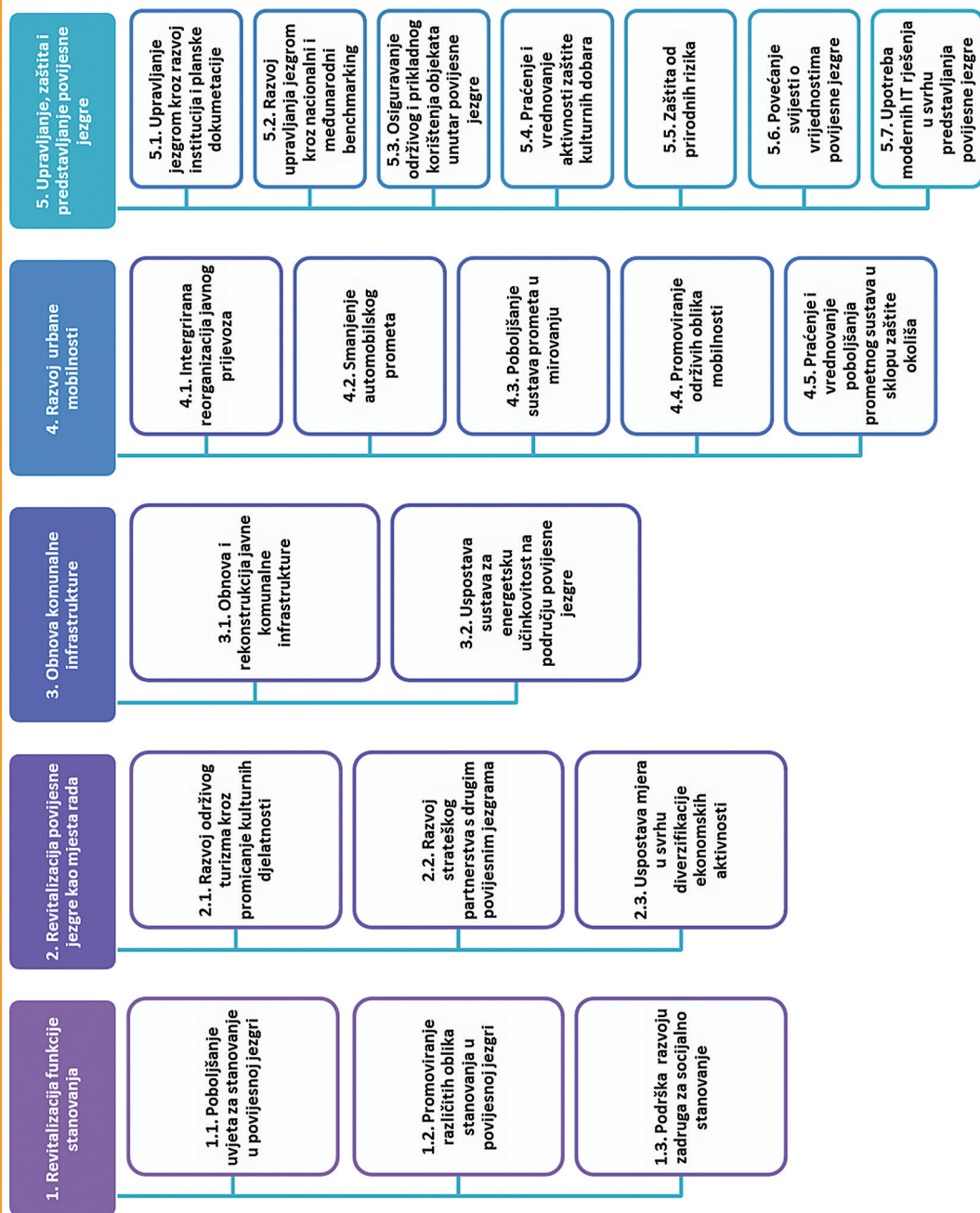
Jezgra Šibenika kroz burnu povijest svjedočila je promjenama načina života i promjenama funkcija. Sve je više napušta upravna funkcija, a trgovačka je gotovo izgubljena. Jedino što je i dalje drži na životu su zabavni i kulturni sadržaji te turizam koji danas ima uzlazni trend u gradu. Zabrinjavajuće je sve veće napuštanje stanova u jezgri te negativni trendovi kretanja stanovništva. U jezgri prevladava staro stanovništvo i proces odumiranja bez naznaka za poboljšanje trenda.

U suvremenim uvjetima života jezgra ne mora biti izgubljena kategorija. Otvaranje trgovačkih centara na rubu grada je ozbiljno zaprijetilo opstanku jezgre u trgovačkom smislu. Također je prate problemi parkiranja i nekvalitetne uporabe javnih prostora. Sve veće rastakanje ekonomske baze rezultiralo je velikim brojem praznih poslovnih prostora stoga je neizbježno osmisliti model novih funkcija i sadržaja u jezgri.

Po principu mješovite namjene i održivih funkcija u novom modelu naglasak je dan zadovoljavanju svakodnevnih potreba stanovnika jezgre i okolnog područja. Na to se pozitivno utječe stvaranjem trgovina mješovite robe, specijaliziranih trgovina, tržnice i osobnih usluga. Vitalitetu jezgre uvelike bi pridonijelo osnivanje fakulteta i inovacijskog centra koji bi rezultirali povećanjem stanovništva, potrošnje, jačanju obrazovne i poslovne funkcije jezgre i cijelog grada.

Oblik turizma koji bi odgovarao prostoru jezgre i njenim značajkama je kulturni turizam. Pretvaranjem starih palača u muzeje, izložbene prostore s javnim i društvenim karakterom obogaćuje se kulturna i turistička ponuda grada što svakako pozitivno utječe na život u jezgri. Nadalje, tom će pridonijeti otvaranje obrta i trgovina tradicionalnim djelatnostima. Ovim postupcima smanjio bi se sezonalni karakter života koji često prevladava u povijesnim jezgrama gradova.

Izrađeni model može poslužiti kao polazište daljnjem planiranju procesa revitalizacije. Može biti smjernica poduzetnicima i obrtnicima te kulturnim institucijama. Traži jače uključivanje lokalnog stanovništva i lokalnih vlasnika nekretnina te umrežavanje svih razina upravljanja i odlučivanja. Stara ur-

Sl. 11. Integralni model revitalizacije šibenske jezgre

Izvor: Urbani razvojni plan povijesne jezgre Šibenika, 2014.

bana jezgra Šibenika bez stanovnika ostat će samo prazna muzejska kulisa. Primjenom ove vrste modela revitalizacije vratit će joj se funkcije, stanovništvo i stari sjaj glavnog centra života grada Šibenika.

LITERATURA

- GRUBIŠIĆ, S., 1974: Šibenik kroz stoljeća, Muzej grada Šibenika, Šibenik.
- KOLANOVIĆ, J., 1995: Šibenik u kasnom srednjem vijeku, Zagreb, Školska knjiga.
- MARKOVIĆ, J., 2009: Šibenik u doba modernizacije, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb-Šibenik.
- POLJIČAK, I., 2012: *Sociološki aspekti revitalizacije povijesnih gradskih jezgra: primjer Šibenika*, Filozofski fakultet, Zagreb.
- POLJIČAK I. 2015: Glavna obilježja urbane preobrazbe Šibenika u razdoblju 1945.-1990., *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku* 1-2, 69-83.
- PRELOGOVIĆ, V., LUKIĆ, A., 2011: Funkcionalno-prostorna struktura ivanićgradskog podgrađa kao element urbanog identiteta, *Zbornik radova Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa, Ivanić – Grad*, https://bib.irb.hr/datoteka/553248.Prelogovic_Lukic.pdf, (10.06.2014.).
- VANIŠTA LAZAREVIĆ, E., 1999: *Urbana rekonstrukcija*, Zadudžbina Andrejević, Beograd.
- VRESK, M., 2002: *Grad i urbanizacija: osnove urbane geografije*, Školska knjiga, Zagreb.
- ZELIĆ, D., 1995: *Gradski statut kao izvor za povijest urbanog razvoja Šibenika*, Radovi Instituta za povijest umjetnost, 19, 37-55.

IZVORI

- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2011.; posebno obrađeni podaci*, DZS, Zagreb, 2014.
- Urbani razvojni plan povijesne jezgre Šibenika, JEWEL Model, Joint easily wafted East laboratory Model, South East Europe, Transnational Cooperation Programme, 2014.
- Strategija razvoja Grada Šibenika 2011., <http://www.sibenik.hr/projekti/strategija-razvoja-grada-sibenika>, (12.5.2014.)

INTERNETSKI IZVORI

- URL 1: *Zelenilo Šibenik*, http://www.zelenilo-sibenik.hr/hrv/reference/galerija_park.asp (15.05.2014.)
- URL 2: Šibenski portal, <http://sibenskiportal.hr/2014/05/21/foto-palaca-marenci-postaje-hotel-sa-cetiri-zvezdice-s-18-smjestajnih-jedinica/>, (30.05.2014.)

TEA LOKAS, mag. geogr.

Prometno-tehnička škola, Put Gimnazije 64, Kralja Zvonimira 2 (druga lokacija) 22000 Šibenik, e-mail: tlokas13@gmail.com

doc. dr. sc. ALEKSANDAR LUKIĆ

Sveučilište u Zagrebu, PMF, Geografski odsjek, Marulićev trg 19/II, 10000 Zagreb, e-mail: alukic@geog.pmf.hr

Mag. Urb. inž. IVANA KATURIC

Urbanex, Medvedgradska 3, 10000 Zagreb, e-mail: ivanakaturic@gmail.com